

PME
FORUM

PROFESSIONAL MILITARY EDUCATION INSTITUTE
«LEADERSHIP SCHOOL»

ROYAL DANISH DEFENCE COLLEGE

29.04.2026

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОГО ФОРУМУ

ПРОФЕСІЙНА ВІЙСЬКОВА [ОСВІТА]

УКРАЇНА, КИЇВ

// ТЕОРІЯ ПРАКТИКА ПЕРСПЕКТИВИ

Професійна військова освіта. Теорія, практика та перспективи. Матеріали міжнародного форуму. (29 квітня 2026 року) Міністерство оборони України, Національний університет оборони України. Інститут професійної військової освіти «Вишкіл Лідерів». ROYAL DANISH DEFENCE COLLEGE Київ : НУОУ, 2026. 224 с.

У збірнику представлено тези доповідей учасників Міжнародного форуму «Професійна військова освіта. Теорія, практика та перспективи», який відбувся 29 квітня 2026 року на базі Національного університету оборони України. Матеріали містять теоретичні та практичні результати наукових досліджень, присвячених актуальним питанням розвитку сектору безпеки і оборони в умовах повномасштабної війни.

Основна увага у збірнику зосереджена на чотирьох ключових напрямках:

- Трансформація професійної військової освіти: розглядаються процеси адаптації освітніх програм до стандартів НАТО, інтеграція унікального українського бойового досвіду в навчальний процес у режимі реального часу та розвиток інституційної спроможності військових навчальних закладів.
- Військове лідерство: досліджуються моделі формування адаптивного лідерства, етичні виміри діяльності командира, розвиток критичного та креативного мислення, а також психологічні аспекти готовності особового складу до виконання бойових завдань.
- Уроки досвіду (Lessons Learned): висвітлюються механізми збору, аналізу та впровадження бойового досвіду в систему військового управління та освіти для підвищення ефективності підготовки військ.
- Штучний інтелект та цифрові технології: аналізуються перспективи використання ШІ, аналітичних систем та симуляційних технологій (VR/AR) у військовій освіті, а також етичні, правові та організаційні аспекти їх застосування.

Видання розраховане на науково-педагогічних працівників, науковців, ад'юнктів, слухачів та курсантів вищих військових навчальних закладів, а також представників органів військового управління, діяльність яких пов'язана з реформуванням військової освіти та впровадженням інновацій у Збройних Силах України.

Матеріали подано в авторській редакції; відповідальність за зміст та достовірність оприлюднених результатів, а також за відсутність інформації з обмеженим доступом несуть автори доповідей

Збірник матеріалів підготовлено до публікації кафедрою лідерства Інституту професійної військової освіти «Вишкіл Лідерів» Національного університету оборони України.

Електронний варіант збірника розміщено на сайті НУОУ:

https://doi.org/10.33099/PME_FORUM_2026_ukr

При передруку публікацій посилання на збірник обов'язкове.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

голова – полковник Жук П.В.,

начальник інституту професійної військової освіти “Вишкіл Лідерів”;

заступник голови – полковник Іжутова І.В.,

заступник начальника інституту професійної військової освіти “Вишкіл Лідерів”;

члени організаційного комітету:

полковник Кувшинов О.В.,

заступник начальника інституту професійної військової освіти “Вишкіл Лідерів”;

полковник Шевчук В.В.,

начальник кафедри лідерства;

полковник Ігор Москальов

доцент кафедри лідерства Інституту професійної військової освіти «Вишкіл Лідерів» Національного університету оборони, доктор філософії у галузі соціальних та поведінкових наук зі спеціальності психологія

полковник Коренівська І.С.,

начальник кафедри євроатлантичної інтеграції та міжнародних миротворчих операцій.

ЗМІСТ

ВСТУПНІ СЛОВА	10
Вітальне слово заступника Міністра оборони України генерал-лейтенанта Євгена Мойсюка	10
Вітальне слово начальника Центрального управління військової освіти і науки Генерального штабу ЗСУ	12
Вітальне слово заступника начальника Національного університету оборони України з навчальної роботи	13
Preface by representatives the Royal Danish Defence College	14
ПАНЕЛЬ 1. ПРОФЕСІЙНА ВІЙСЬКОВА ОСВІТА	16
Pedersen Thomas Randrup. Danish leadership doctrine in (wartime) pme	17
Андрусяк Марк. Трансформація професійної військової освіти як фундамент кадрової політики в секторі безпеки і оборони України: стан та перспективи розвитку	20
Бабій Юлія. Модель управління інтеграцією інновацій у секторі безпеки і оборони як механізм розвитку системи спроможностей	22
Бухун Іван. Реформування професійної військової освіти в умовах воєнного часу	24
Вербовенко Олександр, Гурковський Володимир, Ткаченко Іван. Забезпечення якості військової освіти в умовах воєнного стану: від імплементації стандартів НАТО до експорту українського бойового досвіду	27
Дзяний Ростислав, Дзяна Галина. Роль професійної військової освіти у формуванні системи національного спротиву: теорія та практика	30
Задорожний Володимир, Сахон Олег. Про динамічне наставництво в збройних силах США	32
Корнієнко Ігор, Пилипчук Валентин. Актуальні питання присвоєння професійних кваліфікацій в закладах освіти сектору безпеки і оборони	35
Котляров Роман. Напрями трансформації військової освіти України до стандартів НАТО в умовах війни з російською федерацією	36
Кравець Валентина. Трансформація систем внутрішнього забезпечення якості вищих військових навчальних закладів України в умовах збройної агресії РФ	37

Левко Мар'яна. Вплив стандартизованого тестування stanag 6001 на освітній процес у вищих військових навчальних закладів	40
Лисиченко В.П., Могильний О.Є., Лозко О.В., Дорошко Н.В., Авраменко О.В.. Напрями трансформації професійної військової освіти	42
Литвиненко Михайло, Ленець Володимир. Нарощування інституційної спроможності системи професійної військової освіти в умовах війни	43
Любовець Григорій, Король Валерій. Трансформація підготовки рівня I-1b в умовах сучасного операційного середовища: розширення підходів нато на основі досвіду України	46
Мазур Валентин, Дацков Антон, Сімчук Павло. Командно-штабний курс тактичного рівня державної-прикордонної служби України I-2: набутий досвід та перспективи розвитку	48
Олійник Леонід, Савіна Інна. Ефективність підготовки офіцерів оперативного рівня у системі професійної військової освіти: організаційний та педагогічний виміри	50
Павленко Сергій, Смагін Олег. Інтеграція бойового досвіду в освітній процес НАНГУ як основа трансформація професійної військової освіти	52
Перемибіда Ірина. Інтеграція віртуальних середовищ у систему бойової підготовки: британський досвід та перспективи для ЗСУ	54
Половніков Вадим. Щодо правоохоронної складової підготовки офіцерів державної прикордонної служби України в умовах трансформації військової освіти	56
Русецький Руслан. Удосконалення системи професійної військової освіти в контексті реалізації нової кадрової стратегії сектору безпеки і оборони України	58
Солошенко Інна. Трансформація професійної військової освіти в умовах високоінтенсивної війни	59
Сургай М.В., Лисиченко В.П., Кадук С.О.. Інституційні механізми впровадження lessons learned у системі військового управління та військової освіти	61
Твердоступ Павло, Гриньків Олександра. Адаптація військової освіти до викликів легалізації короткоствольної зброї	62
Федорієнко Віталій, Авраменко Марина, Розумовська Юлія. Інтеграція моделей конструювання контрнарративів у систему професійної військової освіти (на прикладі протидії ядерному шантажу РФ)	65
Шибалов Олексій. Симуляційні технології як інструмент інтеграції бойового досвіду у систему професійної військової освіти України	67
Шикла Ростислав. Стратегічний рівень професійної військової освіти в контексті стандартів нато: компетентнісний підхід до формування лідерства вищої ланки управління	69
Юр'єв Олександр. Актуальність науково-лінгвістичної експертизи та впровадження інтелектуальних систем аналізу термінології в умовах цифрової трансформації військової освіти	71
Dovhopola Oleksandra. Standardization of combat experience terminology in the system of professional military education	73

ПАНЕЛЬ 2. ЛІДЕРСТВО	75
Holsting Vilhelm Stefan. Military leadership development as organizational learning: the Danish case	76
Andresen Rasmus M.. Formal and informal communication in the hyper-digital battlefield	80
Блощинський Ігор. Досвід участі майбутніх офіцерів-прикордонників у «Курсі молодших командирів та лідерства»	83
Волошко Сергій. Досвід і практики військового капеланства в Україні та за кордоном	85
Ворощук Олексій. Моральний вибір на війні: причини виникнення та наслідки моральних дилем	87
Ганаба Світлана. Релевантність розвитку критичного мислення у військовій освіті	89
Головань Вячеслав, Головань Артур, Горліченко Марина, Дроздов Михайло. Щодо неформального лідерства та його застосування в організації освітнього процесу у ВВНЗ	90
Залож Віктор. Розвиток рефлексивної компетентності військового лідера в умовах сучасних збройних конфліктів	93
Зборчий Андрій, Кравченко Катерина, Мацелюх Катерина. Метакогнітивні стратегії розвитку критичного та креативного мислення командира підрозділу як основа адаптивного лідерства	94
Золотов Андрій. Формування та методика оцінювання адаптивного лідерства в системі професійної військової освіти збройних сил України: теоретико-практичний аспект	97
Кочергін Ігор, Криленко Іван. Модель формування військового лідера у ВІТВ: від фрагментарного навчання до системної підготовки	99
Миколайчук Олена. Психологічні предиктори військового лідерства: порівняльне перехресне дослідження курсантів та діючих військовослужбовців	101
Мойсіяха Андрій. Війна як каталізатор розвитку нових моделей лідерства	103
Москальов Ігор. Психологічні засади діагностування лідерського потенціалу у професійній військовій освіті	107
Недвиг Олег, Хачатурян Юлія. Етичні виміри військового лідерства в умовах російсько-української війни	109
Прощин Ігор. Роль цінностей та гендерної інклюзивності у підвищенні боєздатності	111
Рибчук Олег. Військове лідерство в умовах цифрового поля бою	113

Савчук Віталій , Филипович Георгій. Роль освітнього середовища у формуванні лідерського потенціалу майбутнього офіцера	115
Санташов Віктор . Психологічний профіль військового лідера: окремі наукові результати	118
Стасюк Василь , Улунова Ганна , Грабовський Вадим . Фази та етапи формування психологічної готовності військовослужбовців до виконання бойових завдань	121
Торічний Вадим . Адаптація моделі ситуаційного лідерства до умов сектору безпеки і оборони	123
Тробюк Дмитро . Професійна відповідальність як системоутворюючий чинник військового лідерства майбутніх офіцерів у ВВНЗ	124
Цалко Сергій . Риси лідерства і принципи офіцера у військовому середовищі	126
Цепінь Віктор . Формування мислення на зростання у військових лідерів	127
ПАНЕЛЬ 3. УРОКИ ДОСВІДУ	129
Gjerstad Michael . Challenges in adaptation and military learning in NATO	130
Большакова Ірина , Новічков Валентин . Вплив підходу lessons learned на формування військово-професійних компетентностей у ВВНЗ	133
Варакута Володимир , Варакута Микита . Інтеграція уроків російсько-української війни в процес викладання навчальної дисципліни “ІСТОРІЯ ВІЙН ТА ВОЄННОГО МИСТЕЦТВА”	135
Дзюбчук Роман , Піонтківський Петро . Пропозиції щодо вдосконалення системи вивчення та впровадження досвіду у вищих військових навчальних закладів України при вивченні навчальних дисциплін курсу І-1а	137
Кізян Руслан , Морозов Олександр , Яковенко Євген . Впровадження бойового досвіду як педагогічне явище	139
Кудимов Сергій , Івахів Олег , Міхін Андрій . Тактика “ТИСЯЧІ ПОРІЗІВ” – особливості застосування та підготовки протидії	141
Кузьміч Андрій . Когнітивний ризик управлінського рішення як критерій стійкості системи управління військами	144
Лисенко Дмитро , Павлушенко Станіслав . Особливості вивчення досвіду діяльності структурних підрозділів психологічної підтримки персоналу Збройних Сил України	146
Лібрук-Ліпкевич Світлана , Фуртес Олексій , Швай Віталій . Загальні риси трансформації в системі підготовки громадян України до відсічі збройної агресії	149
Мамавко Роман . Вплив професійної підготовки та лідерських якостей молодших командирів на стійкість оборони в умовах значної переваги противника та обмеженого ресурсного забезпечення	151

Морозов Олександр, Козлов Валентин. Проблеми розгортання пунктів управління військових формувань НГУ з досвіду ведення бойових дій та шляхи їх розв'язання	152
Пак Даніель, Голярдик Наталія. Адаптація та модернізація військової освіти відповідно до викликів воєнного часу	154
Піонтківський Петро, Дзюбчук Роман, Козмуляк Олег. Перспективи створення цифрових моделей району ведення бойових дій з використанням біт-технологій	156
Пономарьов Ігор, Мельничук Олег, Юрченко Руслан. Трансформація програм тактичної підготовки: перехід від лінійних стандартів до досвідно-орієнтованих сценаріїв	158
Решетіло Дмитро. Інтеграція бойового досвіду в освітній процес як чинник підвищення якості професійної підготовки	160
Резнік Володимир, Буряк Сергій. Напрями підготовки військових фахівців з вивчення та впровадження досвіду	162
Романюк Анатолій. Сектор CIMIC в умовах сучасних загроз: адаптація системи цивільно-військового співробітництва до реалій воєнного часу	164
Філіпов Максим. Роль офіцера з вивчення та впровадження досвіду на рівні бригади: виклики підготовки та функціональні обов'язки	165
Фурман Ігор, Чірікалов Олексій. Організація вивчення та впровадження бойового досвіду в Національному університеті оборони України	166
Циганков Павло, Мокоївець Валерій, Бокачов Сергій, Антонов Григорій. Інновації у підготовці військовослужбовців сухопутних військ Збройних Сил України	169
Чечуй Олександр. Пропозиції щодо удосконалення алгоритму збору, аналізу та поширення бойового досвіду при підготовці фахівців з експлуатації та застосування радіоелектронних систем та засобів командних пунктів повітряних сил	171
Шолудько Лілія, Філатова Олена. Integrating modern combat experience into esp training of future security officers under wartime conditions	173
ПАНЕЛЬ 4. ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ	176
Людвік Вікторія. Оптимізація процесу укладання двомовних інтерактивних глосаріїв-довідників за допомогою технологій штучного інтелекту	177
Свид Ірина, Висоцький Олег. Актуальність застосування інструментів штучного інтелекту для викладання та вивчення дисципліни «математичні моделі та методи наукових досліджень»	178
Жиговець Артем, Голярдик Наталія. Теоретико-практичні засади застосування штучного інтелекту та аналітичних платформ у системі вищій військової освіти	181
Совгар Оксана, Совгар Ганна. Етичні виклики та перспективи впровадження штучного інтелекту у вищу військову освіту	184
Мазуренко Людмила. Етичні, правові та організаційні аспекти застосування штучного інтелекту у військовій освіті	185

Сичов О.С., Борозенець І.О., Смеляков С.В.. Підхід до застосування засобів штучного інтелекту для аудиту впливу мотивацій на здобувачів вищої освіти	188
Серга Андрій. Інтеграція штучного інтелекту у військову освіту: подолання нормативно-інституційного розриву між технологічними можливостями та етичними, правовими й організаційними рамками	190
Акімов Олександр. Проблема дегуманізації освітнього процесу при впровадженні штучного інтелекту для моніторингу психологічного стану військовослужбовців	192
Салов Андрій. Штучний інтелект як інструмент підвищення ефективності професійної військової освіти в системі публічного управління України	194
Лукіянчук Анатолій. Трансформація когнітивних навичок військовослужбовців: використання ші-систем у ролі інтелектуального опонента	196
Рибачок Остап. Використання штучного інтелекту та аналітичних систем у професійній військовій освіті	198
Величко Віра, Макодзеба Тетяна. Вплив розвитку цифрових технологій на характер сучасних бойових дій: когнітивний вимір прийняття рішень військовим лідером	200
Егоров Станіслав. Застосування мультимедійних тренажерів та штучного інтелекту у підготовці снайперів	203
Казмірчук Руслан. Штучний інтелект у військовій освіті: можливості, виклики та перспективи	204
Панченко Дмитро. Розширення можливостей інтерактивного навчання на основі штучного інтелекту	206
Гриньків Олександра. Штучний інтелект у військовій освіті: проблемні питання	207
Панчишин Андрій. Правові, етичні та безпекові аспекти використання штучного інтелекту в освітньому процесі	209
Ніщенко Вадим. Вплив генеративного штучного інтелекту на академічну доброчесність: від уявної загрози до парадигмальних змін	211
Мисик Михайло, Одосій Любомира. Цифрові технології як засіб підвищення ефективності військової освіти та формування професійно-практичних компетентностей	213
Лунькова Г.В., Філімонов С.М., Літневський Ю.С.. Педагогічні трансформації в підготовці операторів БПЛА з використанням штучного інтелекту	216
Haibadulov Borys, Pomohaiev Ihor. Implementation of innovative forms, methods of instruction and digital technologies in the educational process	217
РЕФЛЕКСІЯ	220

заступник Міністра оборони України
генерал-лейтенант

Євген Мойсюк

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО ЗАСТУПНИКА МІНІСТРА ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Шановні присутні!

Сьогодні важливий захід, де відбувається обмін думками, ідеями та здобутками у професійній військовій освіті, зокрема коли країна перебуває у стані війни.

Від імені Міністра оборони України та керівного складу оборонного відомства вітаю Вас із початком роботи міжнародного форуму. Бажаю всім учасникам конструктивного діалогу, творчої енергії та плідної праці задля зміцнення нашої держави!

Окремо висловлюю вдячність нашим іноземним партнерам. Ваша участь у форумі – це великий внесок у розвиток української армії. Допомога ваших країн – це ключовий фактор, що наближає нашу спільну перемогу над агресором.

В умовах повномасштабної війни трансформація професійної військової освіти є одним з наших пріоритетів. Російська агресія змусила не просто адаптуватися, а докорінно переосмислити систему підготовки кадрів, враховуючи унікальний бойовий досвід та інноваційні технологічні рішення.

Ця війна чітко продемонструвала: перевага досягається не лише за рахунок озброєння чи чисельності, а насамперед завдяки якості освіти й підготовки, здатності системи швидко адаптуватися до нових реалій. Професійна військова освіта в Україні нерозривно пов'язана з полем бою і повинна реагувати на його зміни практично в реальному часі.

Так, окреслюються нові вимоги до підготовки: від набуття навичок роботи з сучасними зразками озброєння до впровадження актуальних систем управління та мережевих технологій; відбувається інтеграція набутих уроків у освітні програми, щоб кожна ланка військової освіти – від тактичної до стратегічної – відповідала викликам майбутнього.

Ми реалізуємо фундаментальний принцип НАТО – навчання протягом усього життя.

Особливий акцент робиться на підготовці військового лідера нового типу – командира, здатного приймати рішення в умовах невизначеності та обмеженого часу; брати на себе відповідальність; діяти проактивно й ефективно управляти підрозділами в умовах швидкої зміни обстановки. Відповідно, зміщується і логіка навчання – від передачі знань до розвитку мислення, ініціативності та здатності до аналізу.

Разом з тим, ми цілком розуміємо поточні виклики. Перш за все – це необхідність одночасно забезпечити масштабування системи підготовки та зберегти її якість. Друге – це потреба в більш тісній інтеграції освіти з системою управління персоналом, щоб результати навчання безпосередньо впливали на кар'єрне зростання. І третє – це подолання внутрішніх бар'єрів, пов'язаних із переходом до нової культури лідерства та відповідальності.

Попри ці виклики, сьогодні в Україні формується унікальна модель професійної військової освіти, особливістю якої є практика воєнного часу.

І головне, що ми можемо впевнено констатувати на даний момент: у сучасній війні перемагає той, хто швидше навчається, глибше розуміє ситуацію і приймає ефективніші рішення. Розвиток професійної військової освіти є не лише питанням освіти – це питання національної безпеки і нашої спроможності до перемоги.

Міжнародне партнерство у сфері професійної військової освіти відкриває для нас нові горизонти. Синергія досвіду України та країн-партнерів дозволяє створювати колективні рішення, що посилюють безпеку. Наша спільна робота над удосконаленням освітніх процесів є запорукою того, що наші війська завжди будуть на крок попереду ворога. Ми вчимося перемагати разом.

Шановні учасники форуму!

Впевнений, що цей форум стане майданчиком для народження нових методик та стандартів професійної військової освіти, які стануть основою нашої майбутньої перемоги.

Зичу вам плідних дискусій та вагомих наукових досягнень!

Слава Україні!

Начальник Центрального
управління військової освіти і науки
Генерального штабу ЗСУ
полковник

Андрій Тристан

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО НАЧАЛЬНИКА ЦЕНТРАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ І НАУКИ ГЕНЕРАЛЬНОГО ШТАБУ ЗСУ

Шановні учасники, колеги та партнери! Від імені Начальника Генерального штабу Збройних Сил України генерал-лейтенанта Андрія Вікторовича Гнатова маю високу честь привітати вас із відкриттям цього знакового Міжнародного форуму та виходом у світ збірника тез доповідей. Ця подія об'єднує провідних військових науковців, освітян та практиків задля спільного вирішення найгостріших викликів сьогодення.

Сучасні умови вимагають від нас не просто оперативного реагування на поточні загрози, а глибокого стратегічного бачення майбутнього. Презентований збірник тез є відображенням консолідованої інтелектуальної праці, яка покликана закласти міцний фундамент для подальшого розвитку військової науки та всебічного вдосконалення освітніх стандартів оборонного сектору нашої держави.

Варто підкреслити, що вітчизняна система військової освіти почала набувати чітких трансформаційних ознак, спрямованих на досягнення повної взаємосумісності з країнами-членами НАТО, ще до початку повномасштабного розвитку подій. Проте саме з початком широкомасштабного вторгнення російської федерації цей процес отримав безпрецедентний і потужний поштовх.

Війна диктує свої суворі правила, де час є найціннішим і безкомпромісним ресурсом. Вона вимагає від нас не просто поступового вдосконалення чи планового розвитку, а кардинального прискорення темпів модернізації. Швидкість, з якою ми впроваджуємо інновації та адаптуємо навчальні програми до динамічних реалій сучасного поля бою, зросла в рази.

На сьогодні нами проведена вагома системна робота щодо створення сучасних інституційних засад якості освіти. Проте будь-які керівні документи, інструкції та задекларовані стандарти залишаться лише на папері без концентрації спільних зусиль безпосередньо викладачів, наставників та інструкторів. Саме на їхні плечі покладено місію перетворити теорію на сталу щоденну практику навчання військових фахівців.

Увесь цей складний шлях ми проходимо у тісній взаємодії зі світовою спільнотою. Висловлюю щиро та глибоку вдячність нашим іноземним партнерам, зокрема Програмі удосконалення військової освіти НАТО (DEEP), з якою ми маємо тривалу та плідну співпрацю. Їхні цінні поради, експертна оцінка та практична підтримка стали надійним дороговказом у реформуванні наших освітніх інституцій.

Завдяки такій синергії ми змогли чітко досягнути логіку євроатлантичного розвитку, глибинну сутність принципів взаємосумісності та побудувати стійку модель військової освіти. Разом з тим, ми чітко усвідомлюємо, що перебуваємо лише на початку великого шляху невпинного розвитку та безперервних трансформацій. Робота на подібних міжнародних майданчиках надає унікальну можливість для відкритого обміну досвідом, критичного аналізу та спільного напрацювання нових рішень, які безпосередньо адаптовані до викликів сучасної війни.

Щиро дякую організаторам форуму за створення цього інтелектуального простору та можливість обмінятися конструктивними думками. Бажаю всім учасникам щирого професійного спілкування, пошуку креативних та сміливих ідей, а головне – прийняття тих далекоглядних рішень, які дозволять нам безперервно вдосконалюватися заради нашої спільної Перемоги.

Слава Україні!

Заступник начальника
Національного університету оборони
України з навчальної роботи
генерал-майор

Олег Шинкарук

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО ЗАСТУПНИКА НАЧАЛЬНИКА НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ОБОРОНИ УКРАЇНИ З НАВЧАЛЬНОЇ РОБОТИ

На території нашої країни триває жаклива війна, характер якої швидко змінюється, що вимагає від нас швидкої адаптації, зміни підходів до підготовки, переформатування системи військової освіти, впровадження актуального бойового досвіду. Важливо дотриматися балансу між викликами, ризиками та якісною підготовкою в умовах ведення війни.

Організація якісної освіти допомагає вирішенню багатьох питань, сприяє покращенню та вдосконаленню процесів всередині сил оборони.

Сьогодні у нас немає часу на тривалі роздуми, необхідно діяти швидко і ефективно, рішуче, уникаючи помилок. Помилки в освіті можуть привести до катастрофічних наслідків. А саме такі заходи сприяють формуванню кола однодумців, здатних вирішувати складні завдання сьогодення.

Відкриваючи цей важливий захід, хотілося б побажати всім учасникам успішної роботи, налагодження нових професійних зв'язків, пошуку відповідей на питання професійної військової освіти, розвитку військового лідерства та вивчення й впровадження досвіду, так як все ці елементи нерозривно пов'язані між собою. Від імені керівництва університету вітаю всіх з початком роботи Міжнародного форуму і бажаю зустрітися наступного року вже під мирним небом.

Commander Senior Grade (Navy), Ph.D.
and Director of The Department of
Leadership and Organisation

Vilhelm Stefan Holsting

Associate Professor and Head
of Research, The Department of
Leadership and Organisation,

Anne Roelsgaard Obling

PREFACE BY REPRESENTATIVES THE ROYAL DANISH DEFENCE COLLEGE

These conference proceedings take stock of the conference 'Professional Military Education and Military Leadership: Wartime Theory, Practice, and Perspective' hosted by NDUU and FAK in Kyiv on 28-29 April 2026.

Since the Russian illegal annexation of Crimea in 2014 and the brutal invasion of Ukraine in 2022, military institutions in Western countries have struggled with how to understand and adapt to hybrid threats and full-scale attrition war on European soil, including how to adjust professional military education so that it remains relevant and sustainable under new, uncertain and life- and society-threatening conditions.

The conference, as well as the contributions in this volume, address this fundamental challenge. How should professional military education be prioritised in times of war – do we upscale or downscale, and what should be maintained or changed radically? What can Denmark learn from Ukraine, and vice versa, when it comes to leadership education and the development of military professionals? What kind of research does the current situation call for – in the short and long term? And finally, where might there be a basis for educational collaboration and joint research agendas on Professional Military Education and Military Leadership?

The conference was divided into four main themes, within which participants approached these questions from very different perspectives. This variety of approaches reflected disciplinary differences, national contexts, and a rather unique mix of researchers, soldier-scholars, and military practitioners participating as panel presenters.

Panel 1 focused on key trends in professional military education aimed at developing modern military leaders, for example, through leadership doctrine and principles, and discussed how to balance educational quality with the need to train larger numbers of military personnel within a short timeframe. The panel explored how leadership doctrine is developed and implemented – from the most senior levels to cadets. It also discussed the need for updating and refining leadership doctrine and how professional values and ideals change over time.

Panel 2 addressed the challenges of educating and developing leaders during periods of stress, high turnover and scarcity. This included discussion of how direct combat leadership is reshaped when battlefield awareness is digitally expanded, physical leadership presence is often impossible, and adaptation pressure is relentless. Questions include how chain-of-command and informal communication within the NCO corps function; how digital network information is perceived in units; and how mission command and decentralised leadership are applied on the current battlefield.

Panel 3 discussed Lessons Learned (LL) processes and systems, and their integration into existing PME structures. An important element in ensuring the relevance of any educational program during wartime is the ability to rapidly update and incorporate new knowledge and experience. The panel approached this challenge by asking questions such as: How can the time from operational practice to implementation of changes in military command structures be reduced? What are the risks and advantages of rapidly implementing newly identified lessons? And is the approach to lessons learned embedded in NATO doctrine still relevant?

Panel 4 debated the use of AI in modern military education, and, in a more practical, interactive session, demonstrated how AI can be used to train leaders and educators at all levels.

Overall, this volume offers insight into how military leadership and PME are approached within contemporary professional military education institutions. Both Danish and Ukrainian institutions share a common interest in not being, in the words of the late Sir Michael Howard, ‘too badly wrong’ in either the short and long term as they race to adapt to constantly changing conditions of war and conflict. In other words, it is of utmost importance that we learn, at both institutional and individual levels, from the experience and knowledge emerging from our profoundly different contexts, as this may advance thinking and adaptability both within and beyond the military.

Панель 4

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ

капітан Олександр АКІМОВдоктор наук з державного управління, професор
ORCID ID : 0000-0002-9557-2276

ПРОБЛЕМА ДЕГУМАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ПРИ ВПРОВАДЖЕННІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ МОНІТОРИНГУ ПСИХОЛОГІЧНОГО СТАНУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Стрімкий розвиток технологій штучного інтелекту (далі – ШІ) відкриває принципово нові можливості для психологічного супроводу особового складу збройних сил, водночас породжуючи комплекс гострих етичних, педагогічних і правових суперечностей. Особливої актуальності ця проблематика набуває в контексті підготовки військових фахівців, де освітній процес традиційно спирається на засади гуманістичної педагогіки, міжособистісної довіри та індивідуального підходу. Впровадження ШІ-систем моніторингу психологічного стану військовослужбовців у навчальне середовище ставить під загрозу саму природу цих засад, формуючи феномен, який правомірно кваліфікувати як дегуманізацію освітнього процесу.

Під дегуманізацією освітнього процесу в даному контексті розуміється системне витіснення людиноцентричних взаємодій алгоритмічними процедурами, редукція особистості військовослужбовця до набору вимірюваних психофізіологічних параметрів та підміна суб'єкт-суб'єктних відносин між педагогом і здобувачем освіти суб'єкт-об'єктною моделлю «людина – система» [1]. Такий підхід суперечить фундаментальним принципам гуманістичної психології, сформульованим у працях А. Маслоу та К. Роджерса, які наголошували на неподільності розвитку особистості та її права на автентичне самовираження, зокрема в умовах стресу і психологічної вразливості [2].

Сучасні ШІ-рішення для психологічного моніторингу охоплюють широкий спектр інструментів: системи аналізу голосу та міміки, носимі сенсори контролю фізіологічних показників, алгоритми обробки природної мови для виявлення ознак ПТСР, депресії чи суїцидальних думок, а також предиктивні моделі поведінки. Кожен із цих інструментів, застосований у навчальному середовищі, несе специфічні ризики. Аналіз мімічних реакцій під час навчальних занять формує у військовослужбовця стійке відчуття тотального спостереження, що, за даними досліджень у сфері організаційної психології, суттєво знижує психологічну безпеку навчального середовища і блокує готовність до відкритого визнання власних труднощів [3]. Це явище набуває особливої небезпеки саме у військовому контексті, де культура «психологічної непробивності» і так є потужним бар'єром для звернення по допомогу.

Принципова педагогічна суперечність полягає в тому, що ефективний освітній процес у системі підготовки військових фахівців передбачає формування психологічної стійкості через переживання та рефлексію складного досвіду. Натомість ШІ-моніторинг, орієнтований на виявлення «відхилень», стимулює маскування негативних станів, а не їх усвідомлення й опрацювання. Відбувається парадоксальна інверсія: інструмент, декларативно покликаний захистити психічне здоров'я, провокує його приховування. Дослідники цифрової трансформації освіти фіксують аналогічний ефект «алгоритмічного конформізму» – прагнення здобувачів освіти демонструвати поведінку, «зрозумілу» системі, а не автентичну [4].

Окремою проблемою є питання інформованої згоди та права на приватність. Відповідно до положень Загального регламенту ЄС про захист даних (GDPR) та вітчизняного Закону України «Про захист персональних даних», збір і обробка психологічних і біометричних даних потребують явної згоди особи [5]. Однак в умовах військової ієрархії та субординації поняття «добровільної згоди» набуває вкрай проблематичного характеру: формально добровільна, вона фактично є вимушеною. Це створює правову «сіру зону», яка поглиблює дегуманізаційний ефект, адже військовослужбовець опиняється в ситуації, коли його психологічний простір стає об'єктом інституційного контролю без реальної можливості відмови.

Не менш важливим є педагогічний аспект ролі викладача та психолога. Традиційно у військово-освітніх установах психолог є ключовою фігурою довіри, медіатором між вимогами системи та

потребами особистості. Делегування функцій психологічного скринінгу ШІ-системам поступово маргіналізує цю роль, перетворюючи фахівця на оператора алгоритму. За висновками ряду досліджень у сфері клінічної психології, терапевтичний альянс і довіра між фахівцем та клієнтом є не допоміжним, а визначальним чинником ефективності психологічного втручання [6]. Витіснення цього альянсу автоматизованим моніторингом підриває саму основу психологічної допомоги у військовому середовищі.

Слід також зазначити загрозу систематичних похибок (bias) у ШІ-алгоритмах. Більшість комерційних систем психологічного моніторингу навчені на даних цивільного населення і демонструють суттєво нижчу точність при роботі з вибірками, сформованими за принципом специфічного стресового відбору – яким є кожна військова одиниця [7]. Хибно позитивні результати (ідентифікація «проблемного» стану у здорового військовослужбовця) здатні стигматизувати особу і негативно вплинути на її службову кар'єру, що формує додаткові стимули до маскування станів і замикає порочне коло дегуманізації.

Подолання описаних суперечностей не передбачає відмови від ШІ як інструменту, однак вимагає принципового переосмислення його ролі в освітньому процесі. Технологія повинна бути допоміжним, а не визначальним засобом; дані моніторингу мають надходити виключно до фахівця, а не до командної вертикалі; будь-яке втручання за результатами ШІ-аналізу – здійснюватися лише через живий діалог з психологом. Паралельно необхідне формування у педагогічного персоналу та командирів «ШІ-грамотності» у поєднанні з поглибленою підготовкою з етики цифрового спостереження [8]. Лише в такому форматі технологічний прогрес може слугувати гуманізації, а не дегуманізації підготовки захисників держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Биков В. Ю., Лещенко М. П. Цифрова гуманістична педагогіка відкритої освіти. Теорія і практика управління соціальними системами. 2016. № 4. С. 115–130.
2. Rogers C. R. *Freedom to Learn: A View of What Education Might Become*. Columbus : Charles E. Merrill, 1969. 358 p.
3. Edmondson A. C. Psychological safety and learning behavior in work teams. *Administrative Science Quarterly*. 1999. Vol. 44, № 2. P. 350–383.
4. Selwyn N. *Should Robots Replace Teachers? AI and the Future of Education*. Cambridge : Polity Press, 2019. 140 p.
5. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI. Відомості Верховної Ради України. 2010. № 34.
6. Norcross J. C., Lambert M. J. Psychotherapy relationships that work II. *Psychotherapy*. 2011. Vol. 48, № 1. P. 4–8.
7. Obermeyer Z., Powers B., Vogeli C., Mullainathan S. Dissecting racial bias in an algorithm used to manage the health of populations. *Science*. 2019. Vol. 366, № 6464. P. 447–453.
8. Mossberger K., Tolbert C. J., McNeal R. S. *Digital Citizenship: The Internet, Society, and Participation*. Cambridge : MIT Press, 2008. 227 p.